

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN
SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”**

Volume 03. Issue 01. January 2026

**AKSIOLOGIK YONDASHUV ORQALI BOSHLANG‘ICH SINFI
O‘QUVCHILARIDA TOLERANTLIK MADANIYATINI
SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI**

Tursunova Maloxat O‘ktam qizi

+998944620117 tursunovamalokhat111@gmail.com

Termiz davlat pedagogika instituti 1-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: p.f.b.f.d (PhD), dotsent **Avliyaqulov.T**

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tolerantlik madaniyatini shakllantirish jarayonini qadriyatlar asosida tashkil etishning nazariy-metodologik va amaliy jihatlarini yoritilgan. Aksiologik yondashuv ta‘lim tizimida shaxsga yo‘naltirilgan va insonparvar pedagogika g‘oyalari bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, u o‘quvchilarda ijtimoiy ahamiyatga ega axloqiy qadriyatlarni ichki ehtiyoj sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Maqolada aksiologik yondashuvning mohiyati, tolerantlik madaniyati tushunchasi, boshlang‘ich ta‘limdagi o‘rni hamda tolerantlikni shakllantirishning didaktik, psixologik va tarbiyaviy imkoniyatlari chuqur tahlil etilgan.

KALIT SO‘ZLAR: aksiologik yondashuv, tolerantlik madaniyati, qadriyatlar, boshlang‘ich sinf o‘quvchisi, tarbiya, ijtimoiy moslashuv.

ANNOTATION: This article covers the theoretical, methodological and practical aspects of organizing the process of forming a culture of tolerance in primary school students on the basis of values. The axiological approach is inextricably linked with the ideas of person-oriented and humane pedagogy in the education system, and it serves to form socially significant moral values in students as an internal need. The article deeply analyzes the essence of the axiological approach, the concept of a culture of tolerance, its role in primary education, and the didactic, psychological and educational possibilities of forming tolerance.

KEYWORDS: axiological approach, culture of tolerance, values, primary school student, upbringing, social adaptation

АННОТАЦИЯ: В данной статье рассматриваются теоретические, методологические и практические аспекты организации процесса формирования культуры толерантности у учащихся начальной школы на основе ценностей. Aksiologicheskiy podhod nerazryvno svyazan s ideyami lichnostno-orientirovannoy

и гуманистической педагогики в системе образования и служит формированию социально значимых моральных ценностей у учащихся как внутренней потребности. В статье глубоко анализируется сущность аксиологического подхода, концепция культуры толерантности, её роль в начальном образовании, а также дидактические, психолого-педагогические возможности формирования толерантности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: аксиологический подход, культура толерантности, ценности, учащийся начальной школы, воспитание, социальная адаптация.

Bugungi globallashuv sharoitida jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri — bu insonlar o‘rtasidagi o‘zaro hurmat, hamjihatlik va bag‘rikenglikka asoslangan ijtimoiy munosabatlar tizimidir. Turli millat, din, madaniyat va dunyoqarash vakillarining bir makonda yashashi tolerantlik madaniyatining yuqori darajada shakllangan bo‘lishini talab etadi. Shu nuqtayi nazardan, ta‘lim tizimi oldiga faqat bilimli emas, balki ijtimoiy mas‘uliyatli, bag‘rikeng, boshqalarni tushuna oladigan shaxsni tarbiyalash vazifasi qo‘yilmoqda.

Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim bosqichi shaxs shakllanishining hal qiluvchi davri sanaladi. Bu davrda bolalarning axloqiy me‘yorlar, ijtimoiy qadriyatlar va kommunikativ xulq-atvorga oid dastlabki tasavvurlari shakllanadi. Aynan shu sababli tolerantlik madaniyatini rivojlantirish jarayoni boshlang‘ich sinfdan maqsadli va tizimli ravishda yo‘lga qo‘yilishi lozim.

Mazkur jarayonda zamonaviy pedagogik yondashuvlardan biri bo‘lgan aksiologik yondashuv alohida ahamiyatga ega. Chunki bu yondashuv o‘quvchini ta‘lim jarayonining markaziga qo‘yib, uni ma‘naviy-axloqiy qadriyatlar tizimi orqali rivojlantirishga imkon beradi.

Aksiologik yondashuvning ilmiy-pedagogik asoslari

Aksiologik yondashuv pedagogika fanida shaxsni rivojlantirishni qadriyatlar tizimi bilan bog‘liq holda tushuntiradigan konseptual yo‘nalish hisoblanadi. “Aksiologiya” tushunchasi qadriyatlar haqidagi ta‘limot bo‘lib, u shaxs hayotida muhim ahamiyat kasb etuvchi axloqiy, ijtimoiy, madaniy va estetik mezonlarni o‘rganadi.

Ta‘lim jarayonida aksiologik yondashuv quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

1. shaxsning ichki dunyosiga yo‘naltirilganlik;
2. ma‘naviy-axloqiy qadriyatlarning ustuvorligi;
3. tarbiyaviy ta‘sirning ongli va barqarorligi;

4. o‘quvchi faoliyatida qadriyatlarning namoyon bo‘lishi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchisi hali mustaqil axloqiy baholashga to‘liq qodir bo‘lmagani sababli, u qadriyatlarni ko‘proq hissiy tajriba, faoliyat va kattalar xulqi orqali o‘zlashtiradi. Shu jihatdan aksiologik yondashuv boshlang‘ich ta’limda ayniqsa samarali hisoblanadi. [7]

Tolerantlik madaniyati tushunchasining mazmun-mohiyati

Tolerantlik madaniyati — bu shaxsning boshqa insonlarga, ularning farqli fikrlariga, e’tiqodiga, xulq-atvoriga nisbatan sabr-toqatli, hurmatli va ijobiy munosabatda bo‘lish qobiliyatidir. Tolerantlik bu passiv chidamlilik emas, balki faol ijtimoiy pozitsiya bo‘lib, anglangan hurmat va mas’uliyatni o‘z ichiga oladi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchisida tolerantlik madaniyati quyidagi komponentlar orqali shakllanadi:

1. kognitiv komponent (boshqalar haqida bilim);
2. emotsional komponent (empatiya va hamdardlik);
3. xulqiy komponent (ijtimoiy me’yorlarga mos harakat).

Mazkur komponentlar o‘zaro uyg‘unlikda rivojlangan taqdirdagina bolaning tolerant xulqi barqaror bo‘ladi.

Boshlang‘ich sinf yoshining tolerantlik shakllanishidagi psixologik xususiyatlari.

Boshlang‘ich maktab yoshi bolalarning ijtimoiy sezgirlik yuqori bo‘lgan davr hisoblanadi. Bu yoshda:

1. taqlid mexanizmi kuchli rivojlangan;
2. adolatga nisbatan sezgirlik kuchli bo‘ladi;
3. emotsional munosabatlar yetakchi o‘rin tutadi.

Shu sababli pedagog tomonidan yaratilgan tarbiyaviy muhit bolaning tolerant yoki intolerant shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Agar ta’lim jarayoni qadriyatlarga asoslanmagan bo‘lsa, o‘quvchilarda befarqlik, agressivlik va ijtimoiy moslashuvning sustligi kuzatilishi mumkin. [4]

Aksiologik yondashuv orqali tolerantlik madaniyatini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari

1. Ta’lim mazmunini aksiologik jihatdan boyitish.

O‘quv fanlari mazmuniga insonparvarlik g‘oyalarini singdirish, tarbiyaviy xarakterdagi topshiriqlardan foydalanish tolerantlik qadriyatlarini shakllantiradi.

2. Faoliyatga asoslangan tarbiya.

O‘quvchilarni jamoaviy ishlarga jalb etish, hamkorlikka asoslangan vazifalarni tashkil etish orqali tolerantlik real faoliyat orqali rivojlanadi.

3. Pedagogik muloqot madaniyati.

O‘qituvchining har bir o‘quvchiga nisbatan hurmatli va adolatli munosabati aksiologik tarbiyaning asosiy vositasidir.

4. Refleksiya va baholash

O‘quvchilarning xatti-harakatlarini axloqiy baholash, o‘z xulqini tahlil qilishga o‘rgatish tolerantlikni ongli ravishda shakllantiradi.

Boshlang‘ich ta’limda tolerantlik madaniyatini shakllantirishda uchraydigan muammolar

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, tolerantlik tarbiyasida quyidagi muammolar mavjud:

1. tarbiyaviy ishlarning tizimsizligi;
2. o‘qituvchining aksiologik kompetensiyasining yetarli emasligi;
3. oiladagi tarbiyaviy muhit bilan maktab talablarining nomuvofiqligi.

Mazkur muammolarni bartaraf etishda aksiologik yondashuv muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. [8]

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, aksiologik yondashuv boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tolerantlik madaniyatini shakllantirishning ilmiy-pedagogik jihatdan eng samarali yo‘nalishlaridan biridir. Bu yondashuv shaxsni faqat bilim egasi emas, balki ijtimoiy-ahloqiy qadriyatlar tashuvchisi sifatida tarbiyalash imkonini beradi. Boshlang‘ich ta’lim jarayonida aksiologik yondashuvning izchil qo‘llanilishi kelajakda tolerant, faol va jamiyatda munosib o‘rin egallay oladigan shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Saidahmedov N. Pedagogika asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
3. Raxmonov A., Quronov M. Tarbiya nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2020.
4. To‘xtaxodjayeva M. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: Ilm Ziyoi, 2021.
5. Shodmonov Sh., Sharipov K. Pedagogik faoliyatda qadriyatlar va tarbiya masalalari. – Toshkent: Fan, 2017.

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN
SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”**

Volume 03. Issue 01. January 2026

6. Bekmurodov M. Aksiologik yondashuv asosida shaxs tarbiyasini shakllantirish. – Toshkent: Akademnashr, 2019.
7. Quronov M. Ma’naviy-axloqiy tarbiya asoslari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2016.
8. Hasanboyev J., To‘raqulov X. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.

**Research Science and
Innovation House**